

NHLOHLOTELO WA XIBALO WA NTHOLO (ETI)

Xana i Yini Leswintshwa?

- **01 Khotavuxika 2018 - Ndzinganiso wa Timali wa Muthori wa Lembe wa 2018 (1 Nyenyankulu 2017 – 28 Nyenyenyani 2018)**
Hi ku titsongahata u tsundzuxiwa leswaku siku ro pfala ra mirhumelo ya Mindzinganiso ya Timali ya Muthori ya Hakelo-Hi-Ku-Ya-Hi-Muholo (PAYE) eka nkarhi wa ti1 Nyenyankulu 2017 – 28 Nyenyenyani 2018 eka SARS, ku tiyisisa kumbe ku lulamisa mitsengo ya xibalo ya nongonoko wa vatrhi leyi tivisiweke hi ku ya hi nkarhi wa xibalo wa 2017/2018 sweswi yi pfarile ti 31 Mudyaxihi 2018. Mirhumelo ya wena yi hlwerile naswona yi fanele ku rhumeriwa handle ka mihwelo yo engetelela tanihileswi u nga xupuriwaka.
- **01 Dzivamisoko 2018 - 2018 Ndzinganiso wa Timali wa Muthori wa Lembe wa 2018 (1 Nyenyankulu 2017 – 28 Nyenyenyani 2018) - PFARILE**
Vathori va fanele va rhumela Mindzinganiso ya vona ya Timali ya Muthori ya Lembe ya Hakelo-Hi-Ku-Ya-Hi-Muholo (PAYE) exikarhi ka ti 1 Dzivamisoko na ti 31 Mudyaxihi 2018 eka SARS, ku tiyisisa kumbe ku lulamisa mitsengo ya xibalo ya nongonoko wa vatrhi leyi tivisiweke hi ku ya hi nkarhi wa xibalo wa 2017/2018.
- **16 Nyenyankulu 2018 - Ndzinganiso wa Timali wa Muthori ya PAYE BRS (humeso wa Mhawuri 2018)**

Version 17 ya Ndzinganiso wa Timali wa Muthori ya PAYE BRS (humeso wa Mhawuri 2018) yi humesiwile.

- **05 Nyenyankulu 2018 – Vhexini leyi antswisiweke ya e@syFile™ Employer 6.8.3**

Sofutiwere ya Muthori ya e@syFile™ Employer yi antswisiwile ku sukela eka version 6.8.2 ku ya eka [version 6.8.3](#), u nga langutisa tinotsi ta humeso ku kuma vuxokoxoko byo tala bya micinco leyi endlweke eka sofutiwere.

- **01 N'wendzambahala 2017 – Ntiyisiso wa vuxokoxoko bya le bangi bya PAYE**
Vathori va hlohloteriwa ku kambisisa vuxokoxoko bya le bangi bya PAYE eka fomo ya eFiling RAV01. Leswi swi ta tiyisisa loko vuxokoxoko bya le bangi byi lulamile eka swiyimo laha vuyiselo wa ETI wu nga languteriwa. Loko vuxokoxoko byi hoxekile vathori va ta laveka ku endzela rhavi ra SARS ku byi lulamisa.

Hikokwalaho ka yini ku ri na ETI?

Mamiliyoni ya vantshwa va Afrika-Dzonga a va katsiwangi eka nghinghiriko wa ikhonomi, naswona tanihi mbuyelo va xanisiwa swinene hi ku pfumala mitirho, va pfumala nhlohlotelo na ku wa ka ikhonomi. Nhlayo ya le henhla ya mpfumaleko wa mitirho eka vantshwa swi vula leswaku vantshwa a va le ku kumeni ka vuswikoti kumbe ntokoto lowu lavekaka ku yisa ikhonomi emahlweni. Mpfumaleko lowu wa vuswikoti wu nga va na switandzhaku swo biha eka ikhonomi.

EAfrika-Dzonga mpfumaleko wa vuswikoti na ntokoto swa sweswi ku katsa na mavonelo mayela na ku sivela ka milawu ya mitirho swi endla leswaku vathori lava nga kotaka ku thola va kanakana ku thola vantshwa. Tanihi muthori wa le Afrika-Dzonga, u nga nkarhi wa kahle wo ndlandlamuxa ntholo wa vantshwa lava lavaka mitirho.

Xana i yini?

ETI i nhlohlotelo lowu kongomisiweke eku hlohloteleni ka vathori ku thola vantshwa lava lavaka mitirho. Yi swimekiwile ku sukela hi ti1 Sunguti 2014.

Xana hi yih mimbuyelo eka vathori?

Mimbuyelo ya vathori hi leyi:

- Swi ta hunguta hakelo ya vathori yo thola vantshwa hi ku tirhisa tshalatshala ro avelano-hakelo na mfumo, hi ku ku pfumelela ku hunguta ntsengo wa [Hakelo-Hi-Ku-Ya-Hi-Muholo \(PAYE\)](#) leyi u yi hakelaka lokohiletlhelo yi tshika hakelo leyi kumiweke hi mutirhi yi nga khumbhiwangi.
 - Xikombiso, vathori lava titsariseleke PAYE, naswona lava tholaka munhu nhweti hinkwayo ya Nyenyenyani 2014 naswona a hola R2000, va ta suseriwa R1 000 eka xikweleti xa vona xa nhweti

na nhweti xa PAYE (loko ku ve mutirhi i mutirhi loyi a ringaneleke hi ku ya hi swilaveko hinkwaswo leswi nga sala). Ku kuma vuxokoxoko byo tala bya leswaku ETI yi tirha njhani, [tliika laha](#).

- Vathori va ta kota ku koxa nhlohlotelo enkarhini wa 24 wa tinhweti eka vatirhi hinkwavo lava ringaneleke. [Tliika laha](#) ku kuma vuxokoxoko byo tala.
- Ntsengo wa nhlohlotelo wu hambana hi ku ya hi muholo lowu hakeriweke eka mutirhi un'wana na un'wana loyi a ringaneleke na loko mutirhi loyi a ringaneleke a thoriwile endzhaku ka ku sungula ka phurogireme ya ETI hi ti1 Nhlangula 2013. ETI yi nga koxiwa ntsena eka ntsengo wa 24 wa tinhweti leti ringaneleke. [Tliika laha](#) ku kuma vuxokoxoko byo tala.
- Nhlohlotelo lowu wu ta fambisana na tiphurogireme ta mfumo leti nga kona leti nga na swikongomelo swo fana xik, mitwanano ya swa vudyondzi.
- Xikongomelo xa ETI i ku fambisa ntholo lowu engetelekeke wa vantshwa lava lavaka mitirho.

I mani loyi a ringanelaka?

- Muthori u ringanerile ku koxa ETI loko muthori a –
 - Ti tsarisere Xibalo xa Vatirhi (PAYE), kumbe u fanele a ringanerile ku [titsarisela PAYE](#) (xik. muthori a nge titsariseli ku kota ku koxa ETI ntsena, swilaveko swin'wana swa ntsariso swi fanele swi fikeleriwa)
 - Nga ri xiphemu xa mfumo wa rixaka, xifundzhankulu kumbe wa muganga
 - Ri enthithi ya mani na mani leyi longoloxiweke eka Xedulu 2 kumbe 3 ya Nawu wa Vufambisi bya Timali ta Mani na Mani (ku nga ri tienthithi letiya ta mfumo leti hlawuriweke hi Holobye wa Timali hi Xitiviso eka Gazete)
 - Nga ri enthithi ya ka masipala
 - Yirisiwile hi Holobye wa Timali hi mhaka yo susiwa ka mutirhi kumbe hi ku tsandzeka ku fikelela swiyimo tanihilaha swi nga va ka swi vekiwile hakona hi Holobye hi nawu.

Xitsundzuxo xa Nkoka: Ku vona loko u ri muthori loyi ringaneleke [tliika laha](#).

Xana ndzi kumisisa njhani leswaku i mani mutirhi loyi ringaneleke?

Xitsundzuxo xa Nkoka: A ku na mpimo eka nhlayo ya vatirhi lava ringaneleke lava muthori a nga va tholaka.

Munhu i mutirhi loyi a ringaneleke loko a –

- Ri na ID ya Afrika-Dzonga, mpfumelelo wa Valavi va Vutumbelo kumbe ID leyi humesiweke hi ku ya hi Nawu wa Vahlapfa
- Ri na 18 ku fikela 29 wa malembe hi vukhale (u komberiwa ku tsundzuka leswaku mpimo wa malembe a wu tirhi loko mutirhi a **nyika vukorhokeri ngopfungopfu endzeni** ka zoni yo hlawuleka ya ikhonomi (SEZ) eka muthori loyi a **tirhaka endzeni ka SEZ**. TiSEZ ti hlawuriwile hi Holobye wa Timali ku sukela hi **ti1 Mhawuri 2018**:

Khodi	Nhlamuselo
COE	COEGA SEZ
DTP	DUBE TRADE PORT SEZ
EAL	EAST LONDON SEZ
MAP	MALUTI-A-PHOFUNG SEZ
SLB	SALDANHA BAY SEZ
RIB	RICHARDS BAY SEZ

- U komberiwa ku tsundzuka leswaku mpimo lowu wa malembe lowu pfuriweke a wu se tlhonthliwa ku fikela sweswi eka vumaki byo karhi lebyi hlawuriweke hi Holobye wa Timali hi ku ya hi s6(a)(iii) ya Nawu wa ETI.
- Nga ri mutirhi wa le (kaya)
- Nga ri **“connected person (munhu loyi a hlanganisiweke)”** na muthori
- Thoriwile hi mutirhi kumbe munhu loyi a hlanganisiweke na muthori hi kumbe endzhaku ka ti1 Nhlangula 2013 naswona

- Hakeriwa hakelo ya le hansi leyi tirhaka eka muthori yaloye kumbe loko ku ve hakelo ya le hansi a yi tirhi, u hakeriwa hakelo ya kwalomuya ka R2 000 (laha mutirhi loyi a ringaneleke a thoriwile eka tiawara ta 160 enhwetini) naswona ku nga ri ku tlula R6 000 ya muholo wa lembe.

Swa nkoka: Nxavo wa ETI lowu muthori a nga wu koxaka wu ya hi nxavo lowu hakeriwaka wa muholo nhweti yin'wana na yin'wana lowu hakeriwaka eka mutirhi loyi a ringaneleke. Loko mutirhi a tirhile tiawara leti nga hansi ka 160 enhwetini, ntsengo wa muholo wu fanele wu 'tlakusiwa' ku fikela eka 160 wa tiawara hi nhweti ku hlayela nxavo wa ETI. Ntsengo wu nga hlayeriwa no 'hungutiwa' eka mpimanyiso wa fana. [Vona vuxokoxoko byo tala laha.](#)

Xana mixupulo yi ta tirhisiwa?

Ina, mixupulo yi ta tirhisiwa loko:

- Muthori a koxa ETI ya mutirhi loyi a ringaneleke no kuma ehansi ka hakelohansi (kumbe leyi nga hansi ka R2 000 laha hakelo ya le hansi yi nga tirhisiweku). Nxupulo lowu ringanaka na 100% ya ETI leyi koxiweke ya mutirho yoloye yi ta sindzisiwa. Leswi swi ta fikisa eka hakelohansi ya xibalo xa mutirhi na ntswalo lowu nga va ka kona na mixupulo hi ku ya hi Nawu wa Vufambisi bya Xibalo.
- Muthori loyi ku pfumeriweke leswaku u [susile mutirhi](#) leswaku a ta kota ku thola mutirhi loyi a ringaneleke. Nxupulo wa R30 000 wu ta hakerisiwa, eka mutirhi un'wana na un'wana loyi a susiweke.

Xana yi ta kumeka ku fikela rini?

Siku ro sungula ro pfala hi rona ra ti 31 N'wendzambahala 2016 ri yisiwe emahlweni ku fikela ti 28 Nyenyenyani 2019.

Muthori wa swi kota ku koxa nhlohlotelolo eka nkarhi wa 24 wa tinhweti eka vatirhi hinkwavo lava ringaneleke.

Xana u lava ku pfuniwa?

Bela Contact Centre ya SARS riqingho eka 0800 00 SARS (7277), kumbe u endzela [rhavi ra SARS](#) ra le kusuhi na wena.

Xitsundzuxo xa Nkoka: Tifomula nkarhi wun'wana swa tika ku titwisisa kutani hi na swikombiso swa goza-hi-goza swa ETI, [tilika laha.](#)